

УДК 341.1

Я.В. КОНОНЮК

*Яна Валеріївна Кононюк, студентка Київського
університету права НАН України*

ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СИСТЕМИ ПРИТУЛКУ

Виникнення сучасної Європейської системи притулку має достатньо глибоке історичне коріння, яке тісно пов'язане із розвитком як міжнародних, міжнаціональних відносин в цілому, так і міжнародного права зокрема. Очевидним є той факт, що людина протягом усього історичного періоду потрапляла у ситуації, коли на території її держави їй загрожувала небезпека, а отже, вона потребувала захисту за її межами. Таким чином ще із давніх часів між державами та такою категорією осіб виникали специфічні відносини щодо надання притулку з метою максимального захисту її прав. Станом на сьогодні такі відносини не перестали існувати. Навпаки, із посиленням міграційних процесів, які зумовлені складними воєнно-політичними, соціально-економічними, культурними та іншими чинниками, такі відносини, а також їй належне правове регулювання на міжнародному рівні, є особливо актуальним питанням.

Мета статті: проаналізувати історичні етапи виникнення та розвитку правового інституту надання міжнародного притулку, який став фундаментом для становлення сучасної Європейської системи притулку.

Дану проблематику в своїх працях досліджували такі вчені, як Б.О. Тураєв, І. Авдєєв та А.І. Дмитрієв, О.А. Гончаренко, Л.А. Васильєва, А.Л. Чернявський, М.А. Баймуратов, В.М. Стешенко, С.В. Крижанівський, С. Пірс, Е. Коллет, Е. Гілдт, Д. Акоста та інші.

Міжнародно-правовий інститут надання притулку існував на найбільш ранніх етапах існування міждержавних відносин. На думку Б.А. Тураєва і І. Авдєєва, найбільш ранньою згадкою про існування даного інституту між державами у світі є «Розповідь про Синухете», яка була написана в період Середнього Царства (2000–1580 рр. до н.е.). Станом на тодішній період притулком могли скористатися декілька категорій осіб, серед яких, зокрема, були особи, що вчинили вбивство з необережності, особи, які зазнавали переслідувань з тих чи інших міркувань (релігійні, наукові тощо) та інші¹.

Притулок був в основному покликаний зберегти життя таких людей, а також обмежити сваволно абсолютної тиранічної влади, яка вирішувала долю особи зазвичай не відповідно до принципів справедливості та реальних обставин, а примхи, волі, забаганки володаря. Притулок виконував превентивну функцію у контексті призначення смертної кари та покарання без належної судової процедури².

За панування рабовласницької системи притулок поділявся на дві категорії: світський та релігійний.

Релігійна форма передбачала можливість скористатися ним у храмах або священних місцях. У випадку надання релігійної форми притулку особа не вимагала надання на її користь якихось конкретних матеріальних благ. Найчастіше такою формою притулку користувались паломники до святих місць, рідше – утікачі, які відрізнялися релігійними поглядами і зазнавали переслідувань у зв'язку з цим. Така форма притулку надавалась зазвичай без участі держави, яка не втручалась у релігійні відносини. Рішення про надання притулку могло надаватись керівниками релігійних громад, церков тощо.

Так, наприклад, у стародавньому Ізраїлі, а пізніше – Юдеї, за законом Мойсея були відведено кілька спеціально визначених місць для надання релігійного притулку. Однак окремо підкреслювалось, що такий притулок може надаватись паломникам, а також порушникам, які обвинувачуються у кровній помсті, котрі, у свою чергу, побоювалися того ж від родичів ними вбитого³.

Римські християнські імператори офіційно узаконили право церковного притулку і водночас встановили для нього ряд обмежень. Згідно із законом Феодосія II (432 р.) раб, який утік, міг переховуватися в укритті тільки один день. Надалі такий раб передавався господарю, однак той повинен був дати клятву, що простить раба без застосування до нього покарань. Такий стан речей був пов'язаний із тим, що офіційно раби визнавались не особами, а речами, хоча християнська релігія прагнула до відміни такого становища.

Також, згідно із положеннями згаданого закону, місцем притулку були не тільки вівтар і внутрішня частина храму, а й усе, що перебувало в межах церковної огорожі – сади, площі, лазні, інші будови, щоб втікачі могли їсти і спати.

Імператор Юстиніан у 535 р. заборонив надавати притулок убивцям, клятвопорушникам, викрадачам людей. Світський притулок, який на той час називався у більшості територіальним, полягав у наданні з боку держави заступництва особі, що була змушена покинути власну країну внаслідок переслідувань на її території з певних причин. Серед них могли бути політичні, економічні, культурні тощо.

Вчений Д.П. Нікольський у своїх працях описав, які форми мав територіальний притулок у Стародавній Греції. Так, до прикладу, місто-держава Афіни надавало притулок усім без винятку переслідуваним. Але особливу популярність через широке застосування права притулку отримало місто Теос. Грецькі міста-держави укладали багато договорів з іншими державами щодо притулку та видачі злочинців. Найбільш ранні з них датовані 1496 р. до н. е.⁴

Варто зазначити, що притулок надавався не тільки у зв'язку із переслідуваннями чи іншими негативними причинами. Так, згідно із дослідженнями вченого А.І. Дмитрієва, за часів Стародавньої Греції існував такий прототип надання притулку, як інститут проксенії, який полягав у тому, що громадянин певного грецького полісу – проксен – добровільно зобов'язувався надавати у своєму домі притулок і захист іноземцям, що приїжджали до його рідної країни. При цьому даними іноземцями у переважній більшості були торговці, моряки, купці, які не зазнавали жодних переслідувань у своїх рідних країнах, а просто потребували умов перебування у іншій країні⁵.

Незважаючи на низку суттєвих відмінностей, форми притулку мали спільну рису – класовий характер. Притулок зазвичай надавався винятково вільним людям; раб не міг скористатись таким правом на території інших держав. Такий стан речей абсолютно відповідав духу рабовласництва, за якого раб був винятково річчю, а не окремою категорією осіб.

У часи середньовіччя римські папи, користуючись своїм авторитетом, розширили церковне право притулку на кладовища, монастирі, будинки єпископів. Той, хто порушував недоторканність, був підданий анафемі й цивільному покаранню. Злочинці в пошуках притулку могли видаватися цивільним суддям, але з умовою не страчувати їх і не калічити. Християнський храм досить довго слугував головним притулком і мав особливо велике значення у варварських державах, що прийняли християнство. Але поступово церковний притулок став втрачати своє значення.

Чітка різниця між світським (територіальним) та релігійним притулком почала стиратися у період Реформації (XVI ст.), оскільки державні установи також почали надавати захист іноземцям з мотивів релігійної нетерпимості. Тим не менш, політичний мотив надання притулку залишався домінуючим.

На початку XVIII ст. почали видаватися офіційні нормативно-правові акти у галузі надання притулку. Так, у 1760 р. в Баварії на підставі папської булли вийшло розпорядження, згідно із положеннями якого усім, кому раніше надавався притулок з політичних мотивів, мають бути видані запитуючим країнам, проте за умови, що вони не будуть піддані страті чи іншому тяжкому покаранню. Схожі накази були видані у 1788 р. курфюрстом-архієпископом Трірським, загальним розпорядженням в Пруссії 1794 р., в Вюртемберзії в Саксонії, що датуються 1804 р. та 1827 р. відповідно. Усередині XIX ст. римська церква узагалі вдалась до обмеження надання притулку всього трьома днями, а також суттєво обмежила підстави його надання. У конкретних визначених випадках притулок надавати заборонялось взагалі. Тим не менш, нововведення не стосувались посольських територій⁶.

Що стосується сучасного розуміння інституту притулку, то початок його формування відносять до періоду Великої французької революції. Зокрема, у Конституції Франції 1793 р. йшлося про те, що Франція надає «притулок іноземцям, вигнаним зі своєї батьківщини за справу свободи»⁷.

Надалі розвиток інституту міжнародного притулку паралельно з розвитком міжнародно-правового регулювання гуманітарної сфери загалом продовжився на початку XX століття. Так, у 1922 р. норвезький мореплавець та дослідник, а також комісар Ліги Націй у справах біженців Фрітьоф Хансен запровадив ініціативу, що знайшла втілення у міжнародному документі, котрий закріплював прототипи посвідчень осіб-біженців, які потребували надання притулку. Спочатку він видавався так званим білоемігрантам – тобто особам, які емігрували після Жовтневої революції, а згодом – іншим біженцям, які не могли отримати звичайний паспорт.

Ф. Хансен створив апарат, який пізніше став основою Управління Верховного комісара в справах біженців ООН. Він тісно співпрацював з Міжнародною організацією праці і в результаті допоміг знайти роботу 60 тисячам біженців. Варто наголосити на тому факті, що у 1922 р. Хансену за його роботу було присвоєно Нобелівську премію миру. З 1954 р. УВКБ ООН щороку нагороджує медаллю Хансена осіб, які внесли вклад у надання допомоги біженцям. Після його смерті в 1930 р. справу продовжило Міжнародне бюро Хансена, основним завданням якого стало надання біженцям матеріальної допомоги і політичної підтримки.

На VI панамериканській конференції в Гавані (Куба) в січні-лютому 1928 р. було прийнято кілька конвенцій із питань дипломатичного права:

- 1) про дипломатичних посадових осіб;
- 2) про консульських службових осіб;
- 3) про право притулку.

Після періоду Другої світової війни та особливо у повоєнні роки трапилось найбільше за масштабами та тривалістю переміщення населення, яке потребувало, відповідно, розвитку інституту притулку. За сучасними оцінками, станом на травень 1945 р. в Європі було близько 40 млн переміщених осіб, без врахування німців, які потребували захисту на території інших держав з ряду причин, зокрема, наступ військ та насильне вивезення для виконання робіт (остарбайтери)⁸.

Ураховуючи зазначені чинники, Генеральною Асамблеєю ООН у затвердженій нею Загальній декларації прав людини від 10 грудня 1948 р. було закріплено положення про те, що кожна людина має право шукати притулку від переслідувань в інших країнах і користуватися цим притулком. Це право не може бути використане в разі переслідування, яке в дійсності ґрунтується на вчиненні не політичного злочину, або діяння, що суперечить цілям і принципам Організації Об'єднаних Націй. Зневаження і нехтування правами людини призвели до варварських актів, які «обурюють совість людства». Таким чином, у ст. 14 було на міжнародно-му рівні офіційно закріплено право особи на отримання міжнародного притулку⁹.

Наступним важливим етапом розвитку інституту притулку стало прийняття 28 липня 1951 р. в Женеві на конференції ООН Конвенції про статус біженців, що набула чинності 22 квітня 1954 року. Даний нормативно-правовий акт закріпив легальну дефініцію поняття «біженець», встановив загальні вимоги, які мають дотримуватись при наданні цього статусу, закріпив заборону дискримінації осіб, яким надано притулок; було здійснено практичне прив'язування їх статусу та статусу іноземців. Конвенція допускає видворення біженців в інтересах державної безпеки, але водночас унеможлиблює їх подальше повернення до держави походження, якщо на її території дані особи побоюються переслідування. 31 січня 1967 р. Конвенція була доповнена прийнятим у Нью-Йорку Протоколом. Протокол зобов'язав держави-учасниці співпрацювати з Управлінням Верховного комісара ООН у справах біженців.

У подальшому висока мобільність людей, бурхливий розвиток міждержавних відносин тощо зумовили абсолютно об'єктивну потребу у конкретнішому регулюванні права притулку, до того ж, на місцях. Так, вимоги, що встановлювались Конвенцією про статус біженців 1951 р., були по суті базовими, мінімальними, тому практика надання притулку у різних країнах не була уніфікованою. Саме тому назріла потреба гармонізації норм, які б керували даним процесом, на рівні європейських держав. Невдовзі на виконання даних положень було створено Управління Верховного комісара ООН у справах біженців.

Ще однією причиною того, що деякі країни Європи були за єдину, гармонізовану систему притулку, стало те, що одні з них отримували неймовірно велику кількість заяв про надання притулку, в той час як інші – ні.

Так, за статистичними даними, у 1992 р. Німеччина та Австрія прийняли близько 450 тисяч біженців з колишньої Югославії, 110 тисяч з країн Північної Європи. Це призвело до народження ідеї так званого розподілу тягаря біженців та надання притулку.

Але навіть після того, як численні держави ЄС висловили заінтересованість у формуванні єдиної системи притулку, було вчинено надзвичайно мало фактичних дій у цьому напрямі. Так, до прикладу, згідно із даними повідомлення Комісії Верховного комісара ООН у справах біженців 1994 р., державам Європи рекомендували гармонізацію національних систем тимчасового захисту та створення системи моніторингу для допомоги державам-членам у ситуаціях масового напливу біженців. Тобто, знову ж таки, про створення єдиної регіональної системи не йшлося.

У 1996 р. було зроблено певний прогрес у реформуванні політики надання притулку. Так, Резолюцією ООН 1996 р. висувалась пропозиція щодо створення «механізму швидкого реагування», який можна було б запровадити, коли виникла ситуація масового прибуття біженців. Резолюція, по суті, уможливила скликання екстреної зустрічі держав-членів у випадку настання ситуації значного напливу біженців.

Ще одна спроба гармонізації міжнародно-правового регулювання надання притулку держав-членів ЄС мала місце у 1999 році. Держави-члени ЄС почали працювати над створенням єдиної Європейської системи притулку (англ. абревіатура – CEAS) з метою створення гармонізованого підходу ЄС до шукачів притулку та біженців. Метою створення даної системи є забезпечення того, щоб процедури надання притулку були якомога більш справедливими, послідовними та ефективними на всій території ЄС, а також того, щоб шукачі притулку користувались рівними правами та не зазнавали дискримінації залежно від країни, в якій вони подають заяву про надання притулку. Дана система повинна ґрунтуватись на «повному та всеосяжному» застосуванні Конвенції 1951 р. про статус біженців та Протоколу 1967 року^{10,11}.

На першому етапі створення та розвитку Європейської системи притулку, який охоплював 1999–2005 рр., було прийнято низку законодавчих актів для встановлення спільних мінімальних стандартів для захисту осіб, що просять притулку, а також для реалізації процедури надання притулку в Європі. Після періоду широких громадських консультацій та роздумів з приводу даного етапу, Європейська система притулку поступово увійшла у другий етап розвитку, що охопив період з 2008 по 2013 роки. Точкою відліку даного етапу став План політики щодо притулку, який був підготовлений і представлений Європейською Комісією у червні 2008 року¹².

Під час другого етапу Європейської системи притулку були узгоджені нові загальноєвропейські правила та загальні стандарти, викладені таких основних законодавчих актах:

– переглянутий Дублінський регламент № 604/2013 від 19 липня 2013 р., який встановлює Дублінську систему, яка становить собою ієрархію критеріїв для визначення того, яка держава-член ЄС відповідає за розгляд подання особи, що шукає притулок чи потребує захисту в Європі. Переважно розгляд подання покладається на державу, в якій проживають члени сім'ї такої особи, або на державу, в якій особа – шукач притулку вперше перетнула європейський кордон. Метою Регламенту є забезпечення того, щоб тільки одна держава-член ЄС відповідала за розгляд заяви про надання притулку (щоб усунути численні заяви до якомога більшої кількості країн Європи), а також зробити усе можливе, щоб ця держава була ідентифікована якомога швидше. Даний регламент набув чинності у липні 1993 року;

– переглянута Директива ЄС 2013/32/ЄС від 19 липня 2013 р. про процедури надання притулку, яка встановлює загальні стандарти та гарантії стосовно доступу осіб, що шукають притулку до справедливих та ефективних процедур надання притулку. Вона має на меті забезпечити справедливіші, швидші та якісніші рішення про надання притулку, а також запровадити особам з особливими потребами (наприклад, неповнолітнім без супроводу) необхідну підтримку для подачі таких заяв. Директива набула чинності у липні 2015 року;

– переглянутий Регламент EURODAC № 2725/2000 від 11 грудня 2000 р., який встановлює загальноєвропейську базу даних відбитків пальців, і дозволяє правоохоронним органам отримувати доступ до бази даних у строго обмежених обставинах з метою попередження, виявлення або розслідування серйозних злочинів. Набув чинності у 2015 році.

Згідно з європейським законодавством ці регламенти та директиви є юридично обов'язковими для кожної держави – члена ЄС, мають вищу юридичну силу, аніж їхні національні закони (тобто внутрішнє законодавство має відповідати положенням цих документів і застосовувати їх).

6 квітня 2016 р. Європейська Комісія розпочала процес подальшої реформи Європейської системи притулку. Таку реформу було визнано необхідною, оскільки обсяг та концентрація шукачів притулку виявили слабкі сторони Дублінської системи. До того ж, неоднаковий правовий статус шукачів притулку в державах-членах ЄС загострило проблему так званого «придбання притулку», за допомогою якого люди вступали в нерегулярні вторинні рухи в ЄС, щоб досягти держав-членів, які, як вважалося, забезпечують кращі умови надання притулку.

Ще однією причиною реформаційного процесу є міграційна криза 2015 року. Наприкінці 2015 р. було зареєстровано близько 5 млн осіб, котрі були вимушені змінити своє місце проживання з початку 2015 р. внаслідок політичних переслідувань, збройних конфліктів та порушень прав людини. З них 4,2 млн осіб були зареєстровані як внутрішньо переміщені особи, 839 тисяч осіб були переміщені за межі своєї країни. При цьому, окрім традиційних соціально-економічних причин (низький рівень життя, безробіття, відсутність належного соціального забезпечення), таку кількість осіб, які потребують притулку, спричинила війна у Сирії.

Станом на сьогодні неможливо стверджувати, що Європейська система притулку є гармонізованою та врегульованою на належному рівні, оскільки практика Європейського суду з прав людини та Європейського суду справедливості продовжують фіксувати порушення основних прав людини у цій галузі.

Так, класичним прикладом у даному контексті є справа М.С.С. проти Бельгії та Греції (CASE OF M.S.S. v. Belgium and Greece, Application no. 30696/09), коли суд вирішив, що Бельгія порушила ст. ст. 3 та 13 Європейської конвенції з прав людини («Заборона катування» та «Право на ефективний засіб правового захисту»), депортуючи шукачів притулку до Греції відповідно до Дублінських правил. Про неефективність Дублінського механізму також свідчить різна частка позитивних рішень щодо надання статусу біженця вихідцям із тих самих країн¹³.

Саме тому Європейська система притулку продовжує реформаційні процеси, що є позитивним у контексті захисту прав та свобод людей, які в силу різних несприятливих чинників потребують захисту за межами своєї держави.

Отже можемо зробити такі висновки. Станом на сьогодні процес реформування і вдосконалення Європейської системи притулку та її нормативно-правового регулювання не припиняється, оскільки цього вимагають відповідні суспільні відносини.

Так, до прикладу, міграційна криза, яка досягла свого піку в 2015 р., що була спричинена рядом воєнного-політичних, соціально-економічних та культурних факторів, надзвичайно гостро продемонструвала потребу у такому реформуванні. Європейський Союз, у свою чергу, став на шлях опрацювання даного питання. Насамперед це помітно з тенденцій вдосконалення нормативних актів, які регулюють дане питання. Також простежується позитивна тенденція реформування інституційного середовища надання притулку та гармонізації європейських вимог і законодавства країн-членів у контексті надання притулку.

¹ Peers S., Guild E., Acosta D., Groenendijk K., and Moreno Lax V. EU Immigration and Asylum Law (Text and Commentary): Second Revised Edition. Vol. 2: EU Immigration Law, 2nd edn., Brill, 2012.

² Чехович С.Б. Елементарний курс міграційного права України : конспект лекцій : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / С.Б. Чехович. – К.: МАУП, 2004. – С. 213.

³ Брокгауз Ф.А. Убежища на Востоке / Ф.А. Брокгауз, І.А. Эфрон // Энциклопедический словарь Брокгауза и Эфрона: 82 т. и 4 доп., 1890. – С. 249.

⁴ Інститут убежища в древних государствах : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://repository.enu.kz/handle/ч123456789/6>

⁵ Чернявський А.Л. Інститут права притулку в сучасному міжнародному праві / А.Л. Чернявський // Альманах міжнародного права. – № 5. – С. 52–58.

⁶ Энциклопедический словарь, составленный русскими учеными и литераторами / ред. В.М. Аничков и др. – СПб.: Типография И.И. Глазунова, 1862. – 752 с.

⁷ Фединак Г.С. Міжнародне приватне право (у запитаннях та відповідях): навч. посіб. / Г.С. Фединак. – К.: Атіка, 2000. – 336 с.

⁸ Галенская Л.Н. Право политического убежища (международно-правовые вопросы) / Л.Н. Галенская. – М.: Международные отношения, 1968. – С. 93.

⁹ Зинченко Н.Н. Право убежища как международно-правовой институт / Н.Н. Зинченко : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.justicemaker.ru/view-article.php-id=11&art=2578>

¹⁰ States Parties to the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and the 1967 Protocol : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unhcr.org/protection/basic/3b73b0d63/states-parties1951-convention-its-1967-protocol.html>

¹¹ Конвенція про статус біженців від 28.07.1951 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_011

¹² Nansen's Inventions : [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://pal.home.xs4all.nl/inventio.html>

¹³ M.S.S. v. Belgium and Greece (M.C.C. проти Бельгії та Греції): рішення Європейського суду з прав людини у справі № 30696/09 від 21.01.2011 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.asylumlawdatabase.eu/en/content/ecthr-mss-v-belgium-and-greece-gcapplication-no-3069609> (дата звернення: 17.09.2016).

Резюме

Кононюк Я.В. Історія виникнення Європейської системи притулку.

У даній статті здійснено характеристику виникнення сучасної Європейської системи притулку. Проаналізовано історичні етапи виникнення та розвитку правового інституту надання міжнародного притулку, який став фундаментом для становлення сучасної Європейської системи притулку.

Ключові слова: притулок, Європейський Союз, історія, ООН.

Резюме

Кононюк Я.В. История возникновения Европейской системы убежища.

В данной статье осуществлена характеристика возникновения современной Европейской системы убежища. Проанализированы исторические этапы возникновения и развития правового института предоставления международного убежища, который стал фундаментом для современной Европейской системы убежища.

Ключевые слова: убежище, Европейский Союз, история, ООН.

Summary

Kononiuk Y. The history of the emergence of a European asylum system.

The article gives a description of the emergence of a modern European asylum system. Analyzed the historical stages of the emergence and development of a legal institution for the granting of international asylum, which became the foundation for the formation of a modern European asylum system.

Key words: refuge, European Union, history, United Nations.

УДК 347.77

О.О. ЛЕГКА

Ольга Олександрівна Легка, студентка Київського університету права НАН України

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Стрімкий розвиток творчої діяльності людини і, як наслідок, поява великої кількості нових об'єктів інтелектуальної власності, не дає змоги надати належну кримінально-правову охорону суб'єктам такої діяльності.

Останім часом дослідженням даної проблеми займалися такі вчені, як Ю.Л. Бошицький, В.О. Жаров, П.П. Андрушко.

Мета статті – дослідження норм Кримінального кодексу України та визначення причин неналежної кримінально-правової охорони прав інтелектуальної власності.

Низький рівень правової культури в Україні, неповага до чужої власності та можливість отримання легкої вигоди є причиною порушення прав інтелектуальної власності.

Роль інтелектуальної власності з кожним днем зростає, а тому теза, що найбільш цінним капіталом людства є її інтелект та об'єкти, які завдяки йому створюються, має право існувати.

В Україні вичерпний перелік кримінальних покарань, підстави і порядок їх застосування передбачені Кримінальним кодексом (КК) України (зокрема, ст. ст. 176, 177, 229, 231, 232, 232-1 та 232-2). Стаття 176 КК «Порушення авторського права і суміжних прав» формулює дії, що визнаються злочинами у сфері авторського права і суміжних прав, та передбачає відповідальність за них. Стаття 177 КК присвячена порушенням прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослини і раціоналізаторську пропозицію. Статті 231 та 232 КК встановлюють кримінальну відповідальність за порушення права на комерційну таємницю. Нарешті, ст. ст. 203-1 і 216 КК стосуються порушення законодавства,